

ΕΚΘΕΣΗ ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΥ ΕΛΛΕΙΨΕΩΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι γνώμες που εκφράζονται στην παρούσα έκθεση δεσμεύουν μόνον τον συντάκτη (τους συντάκτες) και δεν θεωρείται ότι συνιστούν

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Εταίροι

HASKOLI ISLANDS – Ισλανδία | www.hi.is (Συντονιστής)

STIMMULI FOR SOCIAL CHANGE – Ελλάδα | www.stimmuli.eu

XWHY – Λιθουανία | www.xhy.lt

VIVES – Βέλγιο | www.vives.be

KMOP – Ελλάδα | www.kmop.gr

Συντάκτριες

Άννα Δεμίρη, KMOP, Ελλάδα

Δέσποινα Σχινά, Stimuli for Social Change, Ελλάδα

Περιεχόμενα

1. Σχεδιάζοντας μελλοντικά Κοινωνική καινοτομία στην πρόνοια (εκπαίδευση)	συστήματα Welfare:
1.1 Εισαγωγή και ιστορικό	Error! Bookmark not defined. 4
1.2 Οικοσύστημα	7
1.3 Ελλείψεις	11
1.4 Προκλήσεις	13
2. Καλές πρακτικές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση: Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα στην “Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία (ΚΑΟ)”	15
2.1 Εισαγωγή, προκλήσεις και ιστορικό	15
2.2 Προτεινόμενες λύσεις και συστάσεις	16
2.3 Συμπερασματικές παρατηρήσεις <i>Διδάγματα που αντλήθηκαν, πηγές έμπνευσης για το μελλοντικό πρόγραμμα σπουδών</i>	17
3. Καλές πρακτικές στο δημόσιο τομέα: Πρόγραμμα Ενίσχυσης Επιχειρηματικότητας – Δήμος Αιγάλεω	18
3.1 Εισαγωγή, προκλήσεις και ιστορικό	18
3.2 Προτεινόμενες λύσεις και συστάσεις	20
3.3 Συμπερασματικές παρατηρήσεις <i>Διδάγματα που αντλήθηκαν, πηγές έμπνευσης για το μελλοντικό πρόγραμμα σπουδών</i>	20
4. Καλές πρακτικές στον μη-κερδοσκοπικό/κοινωνικό τομέα: Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κοινωνικής Αλληλέγγυας Οικονομίας	21
4.1 Εισαγωγή, προκλήσεις και ιστορικό	21
4.2 Προτεινόμενες λύσεις και συστάσεις	23
4.3 Συμπερασματικές παρατηρήσεις <i>Διδάγματα που αντλήθηκαν, πηγές έμπνευσης για το μελλοντικό πρόγραμμα σπουδών</i>	23
5. Περίληψη συνέντευξης ομάδας εστίασης	24
5.1 Δεδομένα	24
5.2 Κύρια ευρήματα	25
5.2.1 Τι αντιπροσωπεύει η κοινωνική καινοτομία/επιχειρηματικότητα	25
5.2.2 Παράγοντες επιτυχίας που εντοπίστηκαν	25
5.2.3 Εντοπισθέντα εμπόδια	25

5.2.4	Δεξιότητες και ικανότητες που απαιτούνται για την κοινωνική καινοτομία/επιχειρηματικότητα	26
5.3	Συμπερασματικές παρατηρήσεις	27
6.	Βιβλιογραφία	28

1. Σχεδιάζοντας μελλοντικά συστήματα Welfare: Κοινωνική καινοτομία στην πρόνοια (εκπαίδευση)

1.1 Εισαγωγή και ιστορικό

Σημαντικά Στατιστικά Δεδομένα			Καθιερωμέ	Αποσπασματι	Αναπτυσσόμε	Δεν
Εκτιμώμενος αριθμός Κοιν.Επ. (έτος)	1,148 Κοιν.Επ. το 2019 (European Commission, 2019)	Νομικό πλαίσιο για τις Κοιν.Επ.		✓		
Εκτιμώμενος αριθμός εργαζομένων σε Κοιν.Επ. (έτος)	Δεν βρέθηκε	Μέτρα δημόσιας χρηματοδότησης για τις Κοιν.Επ.			✓	
Ανάπτυξη των Κοιν.Επ. (έτη)	219% το 2013 (European Commission, 2019).	Κατάρτιση και εκπαίδευση			✓	
		Ύπαρξη Δικτύου Κοιν.Επ.			✓	

Οι περισσότερες κοινωνικές επιχειρήσεις ιδρύθηκαν μετά το 2011, καθώς ο Νόμος 4019/2011 εγκρίθηκε εκείνο το έτος. Ήταν ο πρώτος νόμος για την κοινωνική οικονομία και την κοινωνική επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα (European Commission, 2019). Η ελληνική νομοθεσία ακολούθησε τον επιχειρησιακό ορισμό της ΕΕ για την έννοια της κοινωνικής επιχείρησης που βασίζεται σε τρία κριτήρια: κοινωνική, οικονομική και χωρίς αποκλεισμούς διακυβέρνηση (European Commission, 2020). Αυτός ο νέος νόμος, ο οποίος συνέπεσε με την όξυνση της οικονομικής κρίσης, οδήγησε στον πολλαπλασιασμό των κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα. (Varvarousis et al. 2018). Η κοινωνική καινοτομία ήταν

απαραίτητη δεδομένου ότι η χώρα επλήγη σοβαρά από την οικονομική κρίση (European Commission, 2014).

Ο **Νόμος 4430/2016**, ο οποίος αντικατέστησε τον προηγούμενο, αναγνωρίζει τρεις διαφορετικές νομικές μορφές που καθορίζουν εξ ορισμού τον τομέα της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (Κ.Αλ.Ο.) της χώρας. Από αυτές, μόνο δύο πληρούν τον ισχύοντα ορισμό της ΕΕ: οι κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.) και οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί περιορισμένης ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.). Οι περισσότερες κοινωνικές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται στους τομείς του εμπορίου και της επεξεργασίας τροφίμων, της εκπαίδευσης, του γενικού εμπορίου και των υπηρεσιών αναψυχής (European Commission, 2019). Το ελληνικό οικοσύστημα κοινωνικών επιχειρήσεων βρίσκεται ακόμη σε **πρώιμο στάδιο** σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, αλλά θα μπορούσε δυνητικά να ανθίσει στο μέλλον. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν **εμπόδια στην ανάπτυξή τους** όπως η πρόσβαση στην κατάλληλη χρηματοδότηση, οι κανονισμοί/διοικητικές επιβαρύνσεις, απουσία κατά παράδοση συνεργασίας, ανεπαρκείς συμβάσεις από τον δημόσιο τομέα, έλλειψη πρόσβασης σε συμβουλές και επιχειρηματική υποστήριξη και έλλειψη κατάλληλων επιχειρηματικών δεξιοτήτων, μεταξύ άλλων (European Commission, 2019). Η Ελλάδα έχει ακόμη πολύ δρόμο για να επιτύχει τις προσδοκίες κοινωνικής καινοτομίας που έχουν τεθεί (European Commission, 2020).

Παρόλο που οι κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα **εστιάζουν κυρίως στην παραγωγή και όχι τόσο στην πρόνοια**, υπάρχει σαφής κοινωνική διάσταση στη λειτουργία τους (Varvarousis et al., 2017). Σύμφωνα με τον Adam (2016), από τις 632 Κοιν.Σ.Επ. που ήταν εγγεγραμμένες στο Γενικό Μητρώο Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (Κ.Αλ.Ο.) (πρώην Γενικό Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας) μέχρι το 2014, μόνο **105** από αυτές είχαν **προνοιακό** ρόλο.

Ο συνολικός αριθμός των κοινωνικών επιχειρήσεων ανήλθε στις 1.148 το 2019, συμπεριλαμβανομένων: 984 Κοιν.Σ.Επ., 8 Αστικούς συνεταιρισμούς, 3 Εταιρείες περιορισμένης ευθύνης, 100 Γυναικείους αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς και 1 Γεωργικό συνεταιρισμό. Ο ετήσιος ρυθμός αύξησης το **2013** έφτασε το **219%** συγκριτικά με το **2012**. Οι αριθμοί αυτοί αποκαλύπτουν τη δυναμική του φαινομένου στην Ελλάδα (European

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Commission, 2019). Υπάρχει **άνιση διασπορά** των κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα (Αττική: 44%, Κεντρική Μακεδονία: 13%, Θεσσαλία: 8% (General Secretariat of SSE, 2018).

1.2 Οικοσύστημα

Τομείς Δράσης	Φορείς
<p>Υπουργεία/Κυβερνητικοί Οργανισμοί/Τοπικές Δημόσιες Αρχές</p>	<p>Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων Υπουργείο Εσωτερικών Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων Υπουργείο Υγείας Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων Διεύθυνση Κοινωνικής Αλληλεγγύας Οικονομίας Γενικό Μητρώο Φορέων Κοινωνικής και Αλληλεγγύας Οικονομίας Πλατφόρμα Δικτύωσης Φορέων ΚΑΛΟ Γενική Γραμματεία Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή Delphi Plus Αναπτυξιακή Καρδίτσας (ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ Α.Ε. Ο.Τ.Α.) LoutrakiPLUS Ορθόδοξη Εκκλησία</p>
<p>Αρχές που σχεδιάζουν και επιβάλλουν την κοινωνική καινοτομία στον τομέα της πρόνοιας, Αρχές που σχεδιάζουν και επιβάλλουν νομικά, φορολογικά και ρυθμιστικά πλαίσια</p>	<p>Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων Υπουργείο Εσωτερικών Υπουργείο Δικαιοσύνης Ενιαία Αρχή Δημοσίων Συμβάσεων (Ε.Α.ΔΗ.ΣΥ.) Αρχή Εξέτασης Προδικαστικών Προσφυγών (Α.Ε.Π.Π.) Ελεγκτικό Συνέδριο Πρόγραμμα Δι@ύγεια Νόμος Υπ' Αριθ. 3861/2010 Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων Υπουργείο Υγείας Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης (ΔΥΠΑ) Γενική Γραμματεία Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή Περιφερειακές Διοικητικές Υπηρεσίες Δημοτικές Αρχές</p>

<p>Φορείς και πρωτοβουλίες που προωθούν την εκπαίδευση και κατάρτιση των κοινωνικών επιχειρήσεων Παρατηρητήρια και φορείς που παρακολουθούν την ανάπτυξη των κοινωνικών επιχειρήσεων και αξιολογούν τις ανάγκες και τις ευκαιρίες τους</p>	<p>Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο – Μεταπτυχιακό στην Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών – Εργαστήριο Αγροτικής Πολιτικής & Συνεταιρισμών Πανεπιστήμιο Πατρών – Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων Μεσολόγγι [Δήμος] Κέντρο Επιμόρφωσης και Δια Βίου Μάθησης/Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΚΕ.ΔΙ.ΒΙ.Μ./Ο.Π.Α.) – Εκπαιδευτικό πρόγραμμα ‘Κοινωνική και Πράσινη Επιχειρηματικότητα’ Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κοινωνικής Αλληλέγγυας Οικονομίας Ινστιτούτο Κοινωνικής Οικονομίας P2P Lab Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ (Heinrich Böll Research Foundation) British Council (Ελλάδα) Εκπαιδευτική Πλατφόρμα Κ.Α.Ο. Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων Διεύθυνση Κοινωνικής Αλληλέγγυας Οικονομίας HIGGS - Higher Incubator Giving Growth & Sustainability (Ελλάδα) Impact Hub Athens Πανεπιστήμιο Πειραιώς Social Innovation Academy</p>
--	---

<p>Επιταχυντές</p>	<p>ACEin του Ο.Π.Α. Θερμοκοιτίδα Υποστήριξης Νεοφυών Επιχειρήσεων (Θ.Ε.Α.) Κέντρο Καινοτομίας της Περιφέρειας Αττικής (ΚΕ.Κ.Π.Α.) Κέντρο Εργάνη - Κέντρο στήριξης της απασχόλησης και της επιχειρηματικότητας των γυναικών HIGGS - Higher Incubator Giving Growth & Sustainability (Ελλάδα) Impact Hub Athens INNOVATHENS Militos Emerging Technologies & Services Orange Grove Social Dynamo – Ίδρυμα Μποδοσάκη Solidarity Mission Athens Makerspace BlueGrowth Metavallon VC Corallia</p>
<p>Πλατφόρμες-ενισχυτές μάθησης και τεχνογνωσιακής συναλλαγής</p>	<p>Πανελλήνιο Παρατηρητήριο των Οργανώσεων της Κοινωνίας Πολιτών Δίκτυο Κ.Α.Π.Α. – Κέντρο Υποστήριξης και Ανάπτυξης Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων Συντονισμός Φορέων Κ.Α.Λ.Ο. Αττικής Πανελλήνια Ομοσπονδία Κοι.Σ.Π.Ε. – Π.Ο.Κοι.Σ.Π.Ε. Περιφερειακός Μηχανισμός Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων – Πε.Μη.Κοιν.Σ.Επ. Δίκτυο Κοιν.Σ.Επ. Δυτικής Μακεδονίας Δίκτυο Κοιν.Σ.Επ. Κεντρικής Μακεδονίας – Δι.Κ.Κε.Μ. Δίκτυο Κοιν.Σ.Επ. Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης Φόρουμ Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας (ΦΚΕ)</p>
<p>Οργανωτές δικτύων, συλλόγων και συμβάσεων κοινωνικών επιχειρήσεων που ασχολούνται με την προάσπιση, την αλληλοκατάρτιση και τη διευκόλυνση δράσεων συνεργασίας</p>	<p>Impact Hub Athens CSR Hellas</p>
<p>Χρηματοοικονομικοί διαμεσολαβητές (επενδυτές)</p>	<p>Συνεταιριστική Τράπεζα Καρδίτσας Παγκρήτια Τράπεζα</p>

<p>ή ταμεία με κοινωνικό αντίκτυπο, φιλανθρωπικοί επενδυτές ή ταμεία, πλατφόρμες crowdfunding κ.λπ.</p>	<p>Act4Greece – Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος Φιλανθρωπικό Σωματείο Κάριτας Ελλάς Impact Hub Athens Action Finance Initiative (AFI) The People's Trust: Υπηρεσίες Επιχειρηματικής Ανάπτυξης PRAKSIS Business Coaching Center (PRAKSIS BCC) Ίδρυμα Μποδοσάκη Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΙΣΝ) Κοινωφελές Ίδρυμα Ιωάννη Σ. Λάτση ΤΙΜΑ Κοινωφελές Ίδρυμα</p>
---	--

1.3 Ελλείψεις

Στον δημόσιο τομέα

Έλλειψη πολιτικών και στρατηγικών του δημόσιου τομέα για τη διευκόλυνση της κοινωνικής καινοτομίας στην πρόνοια.

Έλλειψη παροχής υπηρεσιών πρόνοιας από δημόσιους φορείς (European Commission, 2020).

Έλλειψη υποστήριξης και παροχής υπηρεσιών από τον δημόσιο τομέα (European Commission, 2019).

Στον μη-κερδοσκοπικό/κοινωνικό τομέα

Έλλειψη μη-κερδοσκοπικών/κοινωνικών οργανισμών με αποκλειστικό ρόλο στην πρόνοια.

Χάσμα μεταξύ της προσφοράς και της ζήτησης κοινωνικών υπηρεσιών (European Commission, 2020).

Έλλειψη δεξιοτήτων και ικανοτήτων σχετικά με τον τρόπο ίδρυσης και λειτουργίας μιας κοινωνικής επιχείρησης (OECD, 2021)

Στον τομέα της εκπαίδευσης

Έλλειψη ευκαιριών κατάρτισης στην κοινωνική καινοτομία, την επιχειρηματικότητα και την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία από την άποψη της κοινωνικής πρόνοιας.

Χάσμα στην ανοικτή επιστήμη και τα ανοικτά δεδομένα λόγω της αδύναμης ακαδημαϊκής ψηφιακής υποδομής (OECD, 2021).

Οι περισσότερες κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα δεν έχουν σαφή προσανατολισμό στην κοινωνική πρόνοια (Varvarousis et al., 2017). Υπάρχει ένα σημαντικό κενό στην κοινωνική καινοτομία στον τομέα της πρόνοιας τόσο στον δημόσιο όσο και στον μη-κερδοσκοπικό/κοινωνικό τομέα. Ο δημόσιος τομέας δεν διαθέτει πολιτικές και στρατηγικές για τη διευκόλυνση της κοινωνικής καινοτομίας στον τομέα της πρόνοιας, ενώ ο μη-κερδοσκοπικός/κοινωνικός τομέας δεν διαθέτει πρωτοβουλίες που να έχουν αποκλειστική εστίαση στην πρόνοια. Όσον αφορά στην εκπαίδευση, υπάρχουν ορισμένα διαθέσιμα προγράμματα κατάρτισης και μεμονωμένα μαθήματα σεπτυχία με επιχειρηματικό προσανατολισμό στην κοινωνική καινοτομία, την επιχειρηματικότητα και την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία. Παρ' όλα αυτά θα μπορούσε να υπάρχει μεγαλύτερη ποικιλία προγραμμάτων- τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, τα κέντρα συνεχιζόμενης εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο να προσφέρουν μεγαλύτερη ποικιλία σεμιναρίων, προγραμμάτων κατάρτισης και/ή πανεπιστημιακών προγραμμάτων που να ειδικεύονται σε διαφορετικές πτυχές της κοινωνικής καινοτομίας και πιθανόν να περιλαμβάνουν ένα μάθημα ή μια μαθησιακή ενότητα για την κοινωνική καινοτομία στον τομέα της πρόνοιας.

1.4 Προκλήσεις

Για τους φοιτητές και αποφοίτους

Οι φοιτητές και οι απόφοιτοι πανεπιστημιακών μη επιχειρηματικών σπουδών στερούνται επιχειρηματικών δεξιοτήτων και γνώσεων. Οι επιχειρηματικές δεξιότητες δεν ενσωματώνονται στα μαθήματα ή/και στις ενότητες μη επιχειρηματικών πανεπιστημιακών σπουδών.

Ανάγκη αύξησης των ήδη περιορισμένων μαθημάτων που σχετίζονται με την επιχειρηματικότητα (OECD, 2021).

Ανάγκη διοργάνωσης διαγωνισμών επιχειρηματικότητας και φοιτητικής καινοτομίας (OECD, 2021).

Για τους επαγγελματίες που εργάζονται στον τομέα της πρόνοιας

Έλλειψη πρόσβασης σε υπηρεσίες παροχής συμβουλών και επιχειρηματικής υποστήριξης, έλλειψη κατάλληλων επιχειρηματικών δεξιοτήτων και έλλειψη θεσμικής συνεργασίας.

Ανάγκη δημιουργίας αναπτυξιακών διαδικασιών από κάτω προς τα πάνω (bottom-up) με στόχο την ενθάρρυνση της δημιουργίας νέων κοινωνικών επιχειρήσεων σε αστικές και απομακρυσμένες περιοχές (European

Για τις κοινωνικές οργανώσεις

(δημόσιες, μη-κερδοσκοπικές, κοινωνικής πρόνοιας)

Έλλειψη χρηματοδότησης, κανονισμοί και διοικητικές επιβαρύνσεις, και ανεπαρκής ανάθεση και υλοποίηση από τον δημόσιο τομέα.

Ανάγκη ευαισθητοποίησης των κοινωνικών οργανώσεων σχετικά με ζωτικής σημασίας στοιχεία, όπως η βιωσιμότητα και ο κοινωνικός αντίκτυπος (Civil Act, 2019).

Δεν ήταν δυνατόν να βρεθούν προκλήσεις που σχετίζονται αποκλειστικά με τον τομέα της πρόνοιας. Ωστόσο, εντοπίστηκαν πολλές προκλήσεις στον τομέα της κοινωνικής καινοτομίας στην Ελλάδα γενικότερα. Οι οργανώσεις και οι επαγγελματίες αντιμετωπίζουν ένα ευρύ φάσμα δυσκολιών, όπως η πρόσβαση στην κατάλληλη χρηματοδότηση, οι κανονισμοί/διοικητικές επιβαρύνσεις, η έλλειψη θεσμικής συνεργασίας, η ανεπαρκής ανάθεση και διενέργεια συμβάσεων από τον δημόσιο τομέα, η έλλειψη πρόσβασης σε συμβουλές και επιχειρηματική υποστήριξη και η έλλειψη κατάλληλων επιχειρηματικών δεξιοτήτων, μεταξύ άλλων (European Commission, 2019). Όσον αφορά στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, οι φοιτητές και οι απόφοιτοι των πανεπιστημίων δεν έχουν επαρκείς επιχειρηματικές δεξιότητες, ενώ οι πανεπιστημιακές σπουδές που δεν αφορούν την διοίκηση επιχειρήσεων σπάνια προσφέρουν μαθήματα ή ενότητες για την επιχειρηματικότητα, την κοινωνική καινοτομία και την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία. Για παράδειγμα, οι σπουδές που δεν σχετίζονται κατά παράδοση με τη διοίκηση επιχειρήσεων, όπως π.χ. οι σπουδές στα παιδαγωγικά, θα μπορούσαν να προσφέρουν υποχρεωτικά ή κατ' επιλογήν μαθήματα στην επιχειρηματικότητα, την κοινωνική καινοτομία και την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία, διευρύνοντας με αυτόν τον τρόπο τους ορίζοντες των φοιτητών, δίνοντάς τους εναλλακτικές λύσεις απασχόλησης και δίνοντάς τους τη δυνατότητα να εντρυφήσουν στον τομέα των επιχειρήσεων και της καινοτομίας.

2. Καλές πρακτικές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση: Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα στην “Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία (ΚΑΟ)”

ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Όλες οι εικόνες είναι ευγενική προσφορά του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (eap.gr).

Κύρια ευρήματα

- Πρόκειται για το πρώτο μεταπτυχιακό πρόγραμμα στην Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία που προσφέρεται στην Ελλάδα.
- Υπάρχει περιεχόμενο πρόνοιας σε ορισμένα από τα προσφερόμενα μαθήματα.
- Το μεταπτυχιακό πρόγραμμα ακολουθεί διεπιστημονική προσέγγιση.
- Συνδυάζει θεωρητικές και πρακτικές γνώσεις.

2.1 Εισαγωγή, προκλήσεις και ιστορικό

Το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο προσφέρει ένα διετές μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών εξ αποστάσεως (120 ECTS) στην “Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία (ΚΑΟ)”. Παρόλο που υπάρχουν επίσης κάποια εκπαιδευτικά προγράμματα και μαθήματα βραχείας διάρκειας στην κοινωνική καινοτομία και την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία στην Ελλάδα, αυτό είναι το μοναδικό πρόγραμμα που παρέχεται ως μεταπτυχιακός τίτλος σπουδών. Το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών “Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία (ΚΑΟ)” έχει διεπιστημονικό χαρακτήρα συνδυάζοντας διαφορετικούς τομείς των κοινωνικών επιστημών και πιο συγκεκριμένα της Οικονομίας, της Κοινωνιολογίας, της Πολιτικής Επιστήμης, της Νομικής Επιστήμης, της Γεωγραφίας και της Ψυχολογίας. Στοχεύει στην παροχή τόσο θεωρητικών όσο και πρακτικών γνώσεων στους συμμετέχοντες.

Αυτό το μεταπτυχιακό πρόγραμμα έρχεται να καλύψει το κενό που υπάρχει στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στον τομέα της κοινωνικής καινοτομίας, επιχειρηματικότητας και της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας και παρέχει στους συμμετέχοντες ορισμένες

βασικές γνώσεις και δεξιότητες. Για παράδειγμα, εξοικειώνει τους συμμετέχοντες με το περιεχόμενο, την ιστορία και της αρχέστερης κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας (Κ.Αλ.Ο.). Στο τέλος του προγράμματος οι συμμετέχοντες θα είναι σε θέση να αναπτύξουν και να συντονίζουν στρατηγικές λειτουργίας και διαχείρισης σε επιχειρήσεις Κ.Αλ.Ο.

Αυτό το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα σπουδών προσφέρεται σε φοιτητές και επαγγελματίες που κατέχουν πτυχίο κοινωνικών επιστημών από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Τα ακόλουθα μαθήματα του μεταπτυχιακού προγράμματος έχουν περιεχόμενο κοινωνικής πρόνοιας:

- Δημόσιες πολιτικές και θεσμικό πλαίσιο για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία *(το μάθημα αυτό περιλαμβάνει διδασκαλία στις πολιτικές πρόνοιας και αλληλεγγύης)*
- Έννοιες και θεωρίες της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας *(θεωρητικό μάθημα που περιλαμβάνει διδασκαλία των θεμελίων της Κ.Αλ.Ο.)*
- Οργανωτικές μορφές και τύποι της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας *(θεωρητικό μάθημα που εκπαιδεύει τους συμμετέχοντες στους τύπους των επιχειρήσεων Κ.Αλ.Ο.).*

2.2 Προτεινόμενες λύσεις και συστάσεις

Το πρόγραμμα σπουδών αυτού του μεταπτυχιακού προγράμματος θα μπορούσε να είναι χρήσιμο για την ανάπτυξη του προγράμματος σπουδών του έργου Welfare (συμπεριλαμβανομένων των ενοτήτων, των περιγραφών και της διδασκαλίας, των μεθοδολογιών) για την κατάρτιση σε θέματα κοινωνικής καινοτομίας και επιχειρηματικότητας. Το πρόγραμμα σπουδών, η περιγραφή των μαθημάτων και οι μεθοδολογίες διδασκαλίας θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως βάση για το πρόγραμμα σπουδών του έργου Welfare.

Το πρόγραμμα σπουδών αυτού του μεταπτυχιακού προγράμματος είναι διεπιστημονικό, καθώς περιλαμβάνει μαθήματα σε διαφορετικούς τομείς σπουδών όπως τα Οικονομικά, η Κοινωνιολογία, η Πολιτική Επιστήμη, η Νομική Επιστήμη, η Γεωγραφία και η Ψυχολογία και δέχεται φοιτητές με υπόβαθρο σε διαφορετικούς κλάδους των κοινωνικών επιστημών. Σε αυτό το μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών οι Κοιν.Επ. εξετάζονται από διαφορετικές

οπτικές γωνίες- οι Κοιν.Επ. θεωρούνται ως μέσο για την αντιμετώπιση περιβαλλοντικών και κοινωνικών αναγκών και τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε κοινά αγαθά. Επίσης, το μεταπτυχιακό πρόγραμμα περιλαμβάνει ένα μάθημα με πολιτικό περιεχόμενο, επιμορφώνοντας τους συμμετέχοντες σχετικά με τα πολιτικά περιβάλλοντα, τα κοινωνικά κινήματα, τις μορφές εξουσίας και τις πολιτικές στην Ελλάδα. Επιπλέον, υπάρχουν μαθήματα επιχειρηματικότητας, καινοτομίας, μάρκετινγκ, διοίκησης, δυναμικής ομάδων, διαδικασιών δημοκρατικής διακυβέρνησης, διαχείρισης ανθρώπινων πόρων, χρηματοδότησης και έρευνας. Το μελλοντικό πρόγραμμα σπουδών του έργου Welfare θα μπορούσε να περιλαμβάνει μαθήματα στα προαναφερθέντα πεδία.

2.3 Συμπερασματικές

παρατηρήσεις

Διδάγματα που αντλήθηκαν, πηγές έμπνευσης για το μελλοντικό πρόγραμμα σπουδών

- Υιοθέτηση μιας διεπιστημονικής προσέγγισης.
- Πρόσκληση/αποδοχή συμμετεχόντων από διαφορετικά κοινωνικά πλαίσια.
- Συνδυασμός της θεωρίας με πρακτική εφαρμογή.
- Βιωματική και συμμετοχική διδακτική προσέγγιση.

3. Καλές πρακτικές στο δημόσιο τομέα: Πρόγραμμα Ενίσχυσης Επιχειρηματικότητας – Δήμος Αιγάλεω

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ
ΔΗΜΟΥ ΑΙΓΑΛΕΩ

ΜΙΚΡΟ•ΘΕΡΜΟΚΟΙΤΙΔΑ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ
ΔΗΜΟΥ ΑΙΓΑΛΕΩ

Κ.Υ.Π.Ε.Ε.

Όλες οι εικόνες είναι ευγενική προσφορά του [Δήμου Αιγάλεω](#).

Κύρια ευρήματα

- Πρόκειται για ένα πρόγραμμα επιχειρηματικότητας που ξεκίνησε από έναν δήμο της Αθήνας.
- Αυτό το πρόγραμμα είναι πολύ πρακτικό, καθώς καθοδηγεί τους συμμετέχοντες καθ' όλη τη διαδικασία της ίδρυσης της δικής τους επιχείρησης.

3.1 Εισαγωγή, προκλήσεις και ιστορικό

Αυτό το Πρόγραμμα Ενίσχυσης Επιχειρηματικότητας πραγματοποιείται από τον Δήμο Αιγάλεω, έναν προαστιακό δήμο στο δυτικό τμήμα της Αθήνας. Το πρόγραμμα ξεκίνησε να τρέχει τον Μάιο του 2022 και είναι δωρεάν. Στόχος του προγράμματος είναι η παροχή κατάρτισης και καθοδήγησης με συμβουλευτική υποστήριξη στους δικαιούχους που επιθυμούν να ιδρύσουν τη δική τους επιχείρηση. Μέσω αυτής της πρωτοβουλίας, οι ωφελούμενοι θα λάβουν εξειδικευμένη κατάρτιση για το πώς να ξεκινήσουν μια επιχείρηση, θα σχεδιάσουν ένα επιχειρηματικό σχέδιο, θα το υλοποιήσουν με την καθοδήγηση μεντόρων και συμβούλων, θα σχεδιάσουν το σχέδιο μάρκετινγκ και το branding και θα αναζητήσουν ευκαιρίες χρηματοδότησης. Προς το τέλος του προγράμματος οι συμμετέχοντες θα λάβουν εξατομικευμένη υποστήριξη για την ίδρυση της εταιρείας, τη χρηματοδότηση και τη δικτύωση. Αναλυτικότερα, το εκπαιδευτικό πρόγραμμα αποτελείται από 3 στάδια:

Στάδιο 1: Σεμινάρια Επιχειρηματικότητας & Καινοτομίας – Εκπόνησης Επιχειρηματικού Σχεδίου (business plan) (80 ώρες σε χρονικό διάστημα 4 εβδομάδων).

Κατά το στάδιο αυτό οι ωφελούμενοι θα παρακολουθήσουν μια σειρά από εξειδικευμένα επιχειρηματικά σεμινάρια, με στόχο να ενημερωθούν για σημαντικά επιχειρηματικά θέματα και να ενισχύσουν τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους σε κρίσιμους τομείς, που σχετίζονται με την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας τους, καθώς και στον τρόπο εκπόνησης επιχειρηματικού σχεδίου (business plan) για την επιχειρηματική τους ιδέα. Η θεματική εξειδίκευση των σεμιναρίων θα διαμορφωθεί ανάλογα με την αξιολόγηση των επιμέρους αναγκών των ωφελουμένων.

Στάδιο 2: Ωρίμανση – Υλοποίηση Επιχειρηματικών Σχεδίων – Εξατομικευμένη Καθοδήγηση (Coaching) (120 ώρες σε χρονικό διάστημα 10 εβδομάδων).

Κατά το στάδιο αυτό, οι ωφελούμενοι, με την υποστήριξη και την καθοδήγηση των μεντόρων, των συμβούλων και του προσωπικού διαχείρισης της προ-θερμοκοιτίδας, θα εξειδικεύσουν το επιχειρηματικό σχέδιο, το σχέδιο marketing, ταυτότητας / επικοινωνίας (branding) και θα διερευνήσουν τα θέματα χρηματοδότησης και δικτύωσης της ανάπτυξης του προϊόντος / επιχειρηματικής ιδέας τους.

Στάδιο 3: Ολοκλήρωση Προθερμοκοιτίσης – Αποφοίτηση (40 ώρες σε διάστημα 4 εβδομάδων).

Κατά το στάδιο αυτό, οι ωφελούμενοι, θα λάβουν υποστήριξη σε θέματα ίδρυσης, χρηματοδότησης, δικτύωσης της επιχείρησής τους και έναρξης της επιχειρηματικής δραστηριότητά τους.

Παρόλο που η πρώιμη επιχειρηματική δραστηριότητα στην Ελλάδα έχει βελτιωθεί, η Ελλάδα εξακολουθεί να μην έχει φιλικό περιβάλλον προς τις επιχειρήσεις. Υπάρχει ανάγκη για πολιτικές που θα ενθαρρύνουν και θα στηρίξουν την επιχειρηματικότητα στη χώρα (Foundation for Economic and Industrial Research, 2019). Η πρωτοβουλία αυτή θα μπορούσε να ενισχύσει την επιχειρηματική δραστηριότητα στο Δήμο Αιγάλεω.

Ο Δήμος Αιγάλεω είναι υπεύθυνος για το πρόγραμμα, ωστόσο δεν παρέχονται πληροφορίες σχετικά με τους εκπαιδευτές/μέντορες. Τα κριτήρια επιλεξιμότητας των συμμετεχόντων είναι τα εξής: φοιτητές ή νέοι πτυχιούχοι που είναι άνω των 18 ετών και έχουν δικαίωμα νόμιμης εργασίας στην Ελλάδα και άτομα που έχουν ιδρύσει πρόσφατα νεοφυείς επιχειρήσεις.

Η πρωτοβουλία αυτή θα ωφελήσει μακροπρόθεσμα τον Δήμο Αιγάλεω, καθώς θα δημιουργήσει ευκαιρίες απασχόλησης για τη νέα γενιά.

3.2 Προτεινόμενες λύσεις και συστάσεις

Η παρούσα πρωτοβουλία προτείνει μια πολύ ενδιαφέρουσα προσέγγιση για την υποστήριξη των ατόμων που επιθυμούν να γίνουν επιχειρηματίες. Τους προσφέρει πρακτική κατάρτιση σε πολύ σημαντικές πτυχές της επιχειρηματικότητας (χρηματοδότηση, επιχειρηματικό σχέδιο, σχέδιο μάρκετινγκ, branding, δικτύωση κ.λπ.), ενώ τους παρέχει και καθοδήγηση, συμβουλευτική και διοικητική βοήθεια. Η πραγματοποίηση μιας πρακτικής κατάρτισης στην επιχειρηματικότητα που παρέχει στοχευμένη και ουσιαστική υποστήριξη στους συμμετέχοντες, θα βοηθήσει στη δημιουργία εταιρειών που θα έχουν μεγαλύτερο αντίκτυπο στην τοπική και περιφερειακή κοινότητα. Το περιεχόμενο και η δομή αυτού του προγράμματος επιχειρηματικότητας θα πρέπει να επαναληφθεί σε μελλοντικά προγράμματα κατάρτισης.

3.3 Συμπερασματικές παρατηρήσεις *Διδάγματα που αντλήθηκαν, πηγές έμπνευσης για το μελλοντικό πρόγραμμα σπουδών*

- Προσφορά υπηρεσιών καθοδήγησης για την ίδρυση μιας εταιρείας.
- Τομείς που πρέπει να συμπεριληφθούν στο πρόγραμμα κατάρτισης: αναζήτηση ευκαιριών χρηματοδότησης, σχεδιασμός επιχειρηματικού σχεδίου, σχέδιο μάρκετινγκ και ταυτότητας (branding).
- Διοικητική βοήθεια για την ίδρυση μιας επιχείρησης.

4. Καλές πρακτικές στον μη-κερδοσκοπικό/κοινωνικό τομέα: Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κοινωνικής Αλληλέγγυας Οικονομίας

Όλες οι εικόνες είναι ευγενική προσφορά του [Λαϊκού Πανεπιστημίου Κ.Αλ.Ο.](#)

Κύρια ευρήματα

- Το Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κοινωνικής Αλληλέγγυας Οικονομίας (UnivSSE Co-op) αποτελεί έναν μη-κερδοσκοπικό συνεταιρισμό.
- Η παρακολούθηση των δραστηριοτήτων του UnivSSE Co-op είναι ελεύθερη και δωρεάν: υλικό εκπαίδευσης, σεμινάρια, διαλέξεις-συζητήσεις, ραδιοφωνικές εκπομπές και πρόγραμμα εκδόσεων βασικών κειμένων σε θέματα Κ.Αλ.Ο. και κοινών.
- Ο ιστότοπος του UnivSSE Co-op παρέχει ελεύθερης πρόσβασης: βιβλιογραφικό υλικό, οπτικοακουστικό υλικό, βιντεοθήκη των διαλέξεων.
- Το UnivSSE Co-op βοηθά στην καταπολέμηση της ανεργίας των νέων και αποκαθιστά το κενό που υπάρχει στην εκπαίδευση σχετικά με την Κ.Αλ.Ο.

4.1 Εισαγωγή, προκλήσεις και ιστορικό

Το Λαϊκό Πανεπιστήμιο Κοινωνικής Αλληλέγγυας Οικονομίας (UnivSSE Co-op) είναι ένας κοινωνικός μη-κερδοσκοπικός συνεταιρισμός, που ιδρύθηκε στη Θεσσαλονίκη, στην Ελλάδα. Σκοπός του Συνεταιρισμού είναι η παροχή εκπαίδευσης, κατάρτισης, πληροφόρησης, εκλαΐκευσης, έρευνας, μελετών, προγραμμάτων, εκδόσεων, υποστηρικτικών υπηρεσιών, ανάπτυξης εκπαιδευτικών και κοινωνικών δικτύων στους τομείς της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας (Κ.Αλ.Ο.), της αυτοδιαχείρισης, της άμεσης δημοκρατίας, των κοινών, αποβλέποντας στη συλλογική και κοινωνική ωφέλεια και την κοινωνική καινοτομία.

Το UnivSSE Co-op παρέχει ευκαιρίες δια βίου κατάρτισης σε διάφορους τομείς, υποστηρίζοντας με αυτόν τον τρόπο την απασχόληση των νέων. Επιπλέον, η UnivSSE Co-op

αντιμετωπίζει το κενό στην εκπαίδευση στον τομέα της Κ.Α.Ο., διοργανώνοντας σεμινάρια και διαλέξεις για την τοπική κοινότητα.

Οι δραστηριότητες της UnivSSE Co-op απευθύνονται σε άτομα που συμμετέχουν σε συλλογικότητες κοινωνικής αλληλέγγυας οικονομίας, αλλά και σε κάθε ενδιαφερόμενο πολίτη. Ως εκ τούτου, ολόκληρη η τοπική κοινωνία μπορεί να επωφεληθεί από τις δραστηριότητες της UnivSSE Co-op. Οι ενδιαφερόμενοι μπορεί να είναι επιχειρηματίες, επαγγελματίες στον τομέα της Κ.Α.Ο. και σε άλλους τομείς, καθώς και καθηγητές πανεπιστημίου. Η UnivSSE Co-op ανήκει σε ένα ισχυρό Δίκτυο Πανεπιστημίων, Ερευνητικών Κέντρων και Τοπικών Αρχών.

Οι δραστηριότητες του UnivSSE Co-op περιλαμβάνουν προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, σεμινάρια, διαλέξεις, συζητήσεις, ραδιοφωνικές εκπομπές και εκδόσεις βιβλίων σχετικά με την Κ.Α.Ο. Τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης προσφέρονται δωρεάν στους άνεργους νέους από 18 έως 29 ετών. Τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης αφορούν διάφορους τομείς, μεταξύ άλλων, τη διαχείριση έργων, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τα ψηφιακά εργαλεία, τη βιολογική γεωργία, την ελληνική γλώσσα για τους πρόσφυγες, την ίδρυση κοινωνικών επιχειρήσεων. Οι δραστηριότητες του UnivSSE Co-op διατίθενται δωρεάν. Εκτός από τις δραστηριότητες αυτές, το UnivSSE Co-op διαθέτει αρχείο με βιβλιογραφικό υλικό ελεύθερης πρόσβασης, οπτικοακουστικό υλικό και ενημερωτικές εκδόσεις.

Η πρωτοβουλία αυτή ωφελεί τους άνεργους νέους της Θεσσαλονίκης, καθώς προσφέρει ευκαιρίες επαγγελματικής κατάρτισης. Επίσης, ωφελεί όλους όσους θέλουν να μάθουν περισσότερα για τη Κ.Α.Ο. και τις υποκατηγορίες της (συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων πρόνοιας).

4.2 Προτεινόμενες λύσεις και συστάσεις

Η εκπαιδευτική μεθοδολογία του UnivSSE Co-op θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σε μελλοντικά εκπαιδευτικά προγράμματα. Η εκπαιδευτική μεθοδολογία βασίζεται στις αρχές της εκπαίδευσης ενηλίκων. Οι διδακτικές μεθοδολογίες μεταξύ άλλων περιλαμβάνουν τη σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, τη μαθητοκεντρική μάθηση, τη μάθηση μέσω ανακάλυψης, την κριτική σκέψη και την αλληλεπίδραση εκπαιδευτικού - μαθητή. Αυτές οι διδακτικές μεθοδολογίες θα μπορούσαν να είναι πολύ χρήσιμες κατά τη δημιουργία του προγράμματος σπουδών και του προγράμματος κατάρτισης του έργου Welfare. Επιπλέον, το UnivSSE Co-op παρέχει δωρεάν πρόσβαση σε ηχογραφήσεις διαλέξεων και ραδιοφωνικές εκπομπές και δημοσιεύσεις. Στο πλαίσιο αυτό, το έργο Welfare θα μπορούσε να παρέχει δωρεάν βιντεοδιαλέξεις, δωρεάν σημειώσεις, εργασίες και λύσεις όχι μόνο στους συμμετέχοντες στην κατάρτιση αλλά και στο ευρύ κοινό μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος.

4.3 Συμπερασματικές

παρατηρήσεις

Διδάγματα που αντλήθηκαν, πηγές έμπνευσης για το μελλοντικό πρόγραμμα σπουδών

- Εκπαιδευτική μεθοδολογία (μαθητοκεντρική μάθηση, μάθηση μέσω ανακάλυψης, κριτική σκέψη).
- Ελεύθερη πρόσβαση σε οπτικοακουστικό υλικό (ηχογραφήσεις διαλέξεων και ραδιοφωνικές εκπομπές) και δημοσιεύσεις.

5. Περίληψη συνέντευξης ομάδας εστίασης

Κάθε εταίρος/χώρα του έργου επέλεξε 8-10 ενδιαφερόμενα πρόσωπα/φορείς (συνολικά περίπου 40 ενδιαφερόμενα πρόσωπα/φορείς από όλες τις χώρες εταίρους) για να συμμετάσχουν σε εθνικές ομάδες εστίασης με 3 στόχους:

- 1) Διερεύνηση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν σήμερα οι κοινωνικοί επιχειρηματίες από διαφορετικά κοινωνικά πλαίσια, προκειμένου να επικυρωθεί ή να προσαρμοστεί η ανάλυση των ελλείψεων.
- 2) Συζήτηση για τις δεξιότητες και τις ικανότητες που λείπουν από τους φοιτητές, τους εκπαιδευτικούς, τους ερευνητές και τους επαγγελματίες στον κοινωνικό τομέα όσον αφορά στην κοινωνική καινοτομία και στην κοινωνική επιχειρηματικότητα. Με αυτόν τον τρόπο μπορούμε να προσδιορίσουμε καλύτερα τα δομικά στοιχεία και το σχετικό περιεχόμενο για το πρόγραμμα σπουδών που θα σχεδιαστεί.
- 3) Προσδιορισμός των ενδιαφερομένων φορέων που επιθυμούν να συμμετάσχουν στον (συν)σχεδιασμό και/ή στην αναθεώρηση του προγράμματος σπουδών/της πλατφόρμας κατάρτισης.

5.1 Δεδομένα

- Ημερομηνία διεξαγωγής της συνέντευξης: 06/10/2022
- Η συνέντευξη διεξήχθη διαδικτυακά.
- Συμμετείχαν 8 ερωτηθέντες, μεταξύ των οποίων 1 φοιτητής, 2 ερευνητές στον τομέα των κοινωνικών επιστημών και 5 επαγγελματίες στον τομέα της κοινωνικής καινοτομίας/επιχειρηματικότητας.

5.2 Κύρια ευρήματα

5.2.1 Τι είναι η κοινωνική καινοτομία/επιχειρηματικότητα;

- το **επίκεντρο** της κοινωνικής οικονομίας είναι ο άνθρωπος.
- **δεν υπάρχει ένας ευρέως αποδεκτός** ορισμός της κοινωνικής καινοτομίας/επιχειρηματικότητας.
- υπάρχει μια σημαντική **διαφοροποίηση** μεταξύ της κοινωνικής καινοτομίας στο πλαίσιο της επιχειρηματικότητας και της κοινωνικής οικονομίας.
- όλοι οι ορισμοί της κοινωνικής καινοτομίας έχουν ένα κοινό στοιχείο: **την εμπλοκή/ενεργό συμμετοχή των πολιτών.**

5.2.2 Παράγοντες επιτυχίας που εντοπίστηκαν

- **Δίκτυο** (6 συμμετέχοντες)
- **Εκπαίδευση** (5 συμμετέχοντες)
- **Χρηματοοικονομικό πλαίσιο** (5 συμμετέχοντες)
- **Νομικό πλαίσιο** (4 συμμετέχοντες)

5.2.3 Εμπόδια που εντοπίστηκαν

Στην Ελλάδα υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις στο χρηματοοικονομικό (7 συμμετέχοντες) και στο νομικό πλαίσιο (6 συμμετέχοντες).

- Δεν υπάρχει κοινό νομικό και χρηματοοικονομικό πλαίσιο για τους διάφορους τύπους κοινωνικών επιχειρήσεων.
- Το νομικό πλαίσιο δεν επιτρέπει τη συνεργασία διαφορετικών κοινωνικών επιχειρήσεων.
- Έλλειψη χρηματοδότησης.
- Έλλειψη πληροφόρησης και καθοδήγησης από δημόσιες (π.χ. φορολογικές υπηρεσίες) και ιδιωτικές υπηρεσίες (π.χ. λογιστές).

Αναφέρθηκαν και άλλα εμπόδια: έλλειψη εκπαίδευσης στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας, γραφειοκρατία, κατακερματισμός του τομέα της κοινωνικής οικονομίας, μετακύλιση/αποφυγή ευθυνών, έλλειψη κοινού οράματος από τις δημόσιες αρχές.

5.2.4 Δεξιότητες και ικανότητες που απαιτούνται για την κοινωνική καινοτομία/επιχειρηματικότητα
Οι φοιτητές πρέπει να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους, όπως: δεξιότητες συνεργασίας, επικοινωνιακές δεξιότητες, οργανωτικές δεξιότητες, αυτοπεποίθηση, ενσυναίσθηση και επίλυση συγκρούσεων, δημιουργικότητα, κριτική σκέψη, σκέψη καινοτόμων ιδεών, αυτοδιάθεση και αποφασιστικότητα, δεξιότητες αγωγής του πολίτη και υπευθυνότητα του πολίτη.

Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να λαμβάνουν εκπαίδευση στην ψυχολογία, για να μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές τους να αναπτύξουν τις δεξιότητες συνεργασίας (συμπεριλαμβανομένης της ανάθεσης και διαχείρισης ρόλων σε μια ομάδα).

5.3 Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Στην Ελλάδα υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις στο **νομικό, χρηματοοικονομικό και εκπαιδευτικό πλαίσιο**. Υπάρχει έλλειψη κοινωνικών και επιχειρηματικών δεξιοτήτων σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης. Τα **προγράμματα σπουδών** επικεντρώνονται κυρίως στα παραδοσιακά επιχειρηματικά μοντέλα και όχι στην κοινωνική οικονομία. Το **δίκτυο** θεωρείται ως το πιο σημαντικό στοιχείο που μπορεί να κάνει ένα σχέδιο κοινωνικής καινοτομίας να ευδοκιμήσει. Υπάρχουν αρκετές **οικογενειακές επιχειρήσεις** στην Ελλάδα που παρουσιάζουν χαρακτηριστικά κοινωνικών επιχειρήσεων στη λειτουργία τους.

Οι συμμετέχοντες πρότειναν ότι το έργο Welfare πρέπει να επενδύσει **στην εκπαίδευση των νέων επιχειρηματιών και των φοιτητών**- πρέπει να τους βοηθήσει να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους και να τους εξοικειώσει με το μοντέλο της κοινωνικής οικονομίας. Το έργο Welfare θα πρέπει να υποστηρίξει τα άτομα που ενδιαφέρονται να ιδρύσουν μια κοινωνική επιχείρηση να δημιουργήσουν επαγγελματικά **δίκτυα**. Το έργο Welfare θα μπορούσε να παρέχει **κατάρτιση σε αυτές τις οικογενειακές επιχειρήσεις** και να τις καθοδηγήσει σχετικά με τον τρόπο υιοθέτησης του μοντέλου της κοινωνικής καινοτομίας και επιχειρηματικότητας.

6. Βιβλιογραφία

Adam, S. (2016). *Social enterprises, social and solidarity economy and youth: What role for policymaking?* In M. Petmezidou, E. Delamonica, C. Papatheodorou, & A. I. Henry-Lee (Eds.), *Child Poverty, Youth (Un)Employment, and Social Inclusion. The Comparative Research Programme on Poverty (CROP), University of Bergen (UiB) / International Social Science Council (ISSC)*.

EC, (2015). *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. doi:10.2767/458972

European Commission, (2014). *A map of social enterprises and their eco-systems in Europe. Country Report: Greece*.

European Commission, (2019). *Social enterprises and their ecosystems in Europe. Updated country report: Greece*. Authors: Angelos Varvarousis and Georgios Tsitsirigkos. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Available at <https://europa.eu/!Qq64ny>

European Commission, (2020). *Social Enterprises and their ecosystems in Europe – Comparative synthesis report*.

Foundation for Economic and Industrial Research (2019). *Annual Entrepreneurship Report 2018-2019: Early stage entrepreneurship improves*. <file:///C:/Users/user/Downloads/executive-summary-gem-final060220201580981340.pdf>

General Secretariat of SSE, (2018). *Annual Report, Ministry of Labour, Social Security and Social Solidarity*.

Katarachia, A. (2018). *Social Economy and Entrepreneurship in Greece: Institutional Changes, Challenges and Complications*, pp. 101 – 102.

OECD, (2021). *Supporting Entrepreneurship and Innovation in Higher Education in Greece*, pp. 35 – 46.

Varvarousis, A. (2018) *Crisis, Commons & Liminality: Modern rituals of transition in Greece*, PhD Thesis, Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona.

Varvarousis, A., Temple, N., Galanos, C., Tsitsirigos, G. & Bekridaki, G. (2017). *Social and Solidarity Economy Report*, Athens: British Council Publications.

Περισσότερες πληροφορίες
www.welfareproject.eu

